

COLOFON

Opdrachtgever : Fam. N. van Dijk te Maassluis
Project : Govert van Wijnkade 2 te Maassluis
Projectnummer : S180042
Titel : Bureauonderzoek Govert van Wijnkade 2 te Maassluis
Datum : 03-05-2018
Auteurs : drs. M. Hogervorst (KNA archeoloog Ma)
Autorisatie : drs. J.S. Krist Senior KNA archeoloog/-prospector (actorregistratienr. 93869706)
Druk : Synthegra B.V., Leusden
Afbeeldingen : Synthegra B.V., tenzij anders vermeld
ISSN : 1874-9771

Synthegra B.V. is gecertificeerd voor de BRL 4000 protocollen 4001 t/m 4004 (landbodems)

Synthegra B.V.

Olmenlaan 6a
NL-3833 AV Leusden
T: +31 (0)88 81 81 981
E: www.synthegra.nl

© Synthegra B.V., 2018

INHOUD

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	4
SAMENVATTING	5
Inleiding	5
Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek	5
1 INLEIDING	7
1.1 Onderzoekskader	7
1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen	8
1.3 Ligging en huidige situatie plangebied	8
1.4 Toekomstige situatie plangebied	9
2 BUREAUONDERZOEK	10
2.1 Methode	10
2.2 Landschapsgenese	10
2.3 Historische ontwikkeling	13
2.4 Archeologische waarden in en rondom het plangebied	19
2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting	22
3 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen	23
3.3 Aanbevelingen	23
BRONNEN	25

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht van de relevante geologische en archeologische tijdvakken

Afbeelding voorblad: Uitsnede van kaart van Pieter Florisz van der Sallem uit 1653 met bebouwing rechts van de draaibrug bij het Hellinggat (Bron: Oud-Archief van Delfland).

Administratieve gegevens

Toponiem	Hellegat/Hellinggat
Plaats	Maassluis
Gemeente	Maassluis
Provincie	Zuid-Holland
Projectnummer	S180042
Bevoegde overheid	Gemeente Maassluis. Deskundige namens de bevoegde overheid: Vestigia B.V. te Amersfoort
Opdrachtgever	Fam. N. van Dijk te Maassluis
Uitvoerende instantie	Syntheгра B.V.
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	4603038100
Datum onderzoeksmelding	25-04-2018
Kaartblad	37B
Periode	Neolithicum – Nieuwe Tijd
Oppervlakte	Circa 80 m ²
Perceelnummer(s)	Maassluis sectie D nr. 9727
Grond eigenaar / beheerder	Fam. N. van Dijk
Grondgebruik	Tuin met vijver
Geologie	Laagpakket van Wormer, Hollandveen, Laagpakket van Walcheren
Geomorfologie	Niet gekarteerd
Bodem	Niet gekarteerd
Depot	Niet van toepassing

De onderzoekslocatie wordt omsloten door de volgende coördinaten:

Noordwest:	X = 76814	Y = 437519
Noordoost:	X = 76828	Y = 437513
zuid:	X = 76821	Y = 437502
West:	X = 76808	Y = 437511

Samenvatting

Inleiding

Synthegra B.V. heeft in opdracht van Fam. Nico van Dijk een archeologisch bureauonderzoek¹ uitgevoerd op een terrein aan de Govert van Wijnkade te Maassluis. De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen realisatie van een overdekt zwembad in de achtertuin van de betreffende woning.

Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek

De archeologische verwachting voor de vroegste periodes is laag, aangezien eventuele resten uit het paleolithicum en mesolithicum zich op grote diepte bevinden, en mogelijk deels zijn weggespoeld. Archeologische resten tot de late ijzertijd zijn vermoedelijk alleen te verwachten onder het Hollandveen, dat zich hier op een diepte van 7 m onder het maaiveld bevindt. Eventuele Romeinse en vroegmiddeleeuwse resten kunnen zich vanaf een diepte van ca. 1,75 m -Mv bevinden, maar aangezien deze diepte slechts in een klein deel van het plangebied bereikt zal worden, wordt de trefkans laag ingeschat.

De middeleeuwse nederzetting Maassluis heeft zich ten noorden van de dijk en eerste sluis ontwikkeld, maar bewoning en/of ontginningen langs de toenmalige waterweg kunnen niet worden uitgesloten. Vanaf halverwege de 17^e eeuw is met zekerheid sprake van bebouwing in of grenzend aan het plangebied, en de archeologische verwachting is dan ook hoog voor de nieuwe tijd. Deze resten bevinden zich onder het maaiveld in het vermoedelijk 17^e-eeuwse ophogingspakket.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum - mesolithicum	laag	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	Ten minste 25 m -Mv
neolithicum – vroege middeleeuwen	laag	Bewoningssporen: woonhuizen, bijgebouwen, beer- en waterputten, cultuurlaag etc. Mobilia: fragmenten keramiek, glas, metaal, natuursteen, bouwmaterialen	Vanaf late ijzertijd: van ca. 7 m tot 1,75 m -Mv
late middeleeuwen - nieuwe tijd	hoog		vanaf maaiveld tot 1,75 m -Mv

Conclusie en aanbeveling

Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor fundamente van woonhuizen en bijgebouwen, water- en beerputten vanaf de 17^e eeuw. Aangezien deze zich vlak onder het maaiveld kunnen bevinden wordt geadviseerd om de werkzaamheden aan de Govert van Wijnkade archeologisch te begeleiden.

¹ BO conform BRL4000, protocol 4002

Met nadruk willen wij de opdrachtgever erop wijzen dat dit advies betekent dat er nog geen bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zullen namelijk eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Maassluis), die vervolgens een selectiebesluit neemt.

De bevoegde overheid, de gemeente Maassluis, zal de resultaten van het onderzoek toetsen en een definitief selectiebesluit nemen over de eventueel te nemen vervolgstappen.

1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte landschappelijke, historische en archeologische waarden.

De volgende onderzoeksvragen zullen worden beantwoord:

- Wat is de opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?
- Zijn in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig?
Indien ja (dan zijn de volgende twee subvragen van toepassing)?
 - Wat is te zeggen over de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische waarden?
 - Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

1.3 Ligging en huidige situatie plangebied

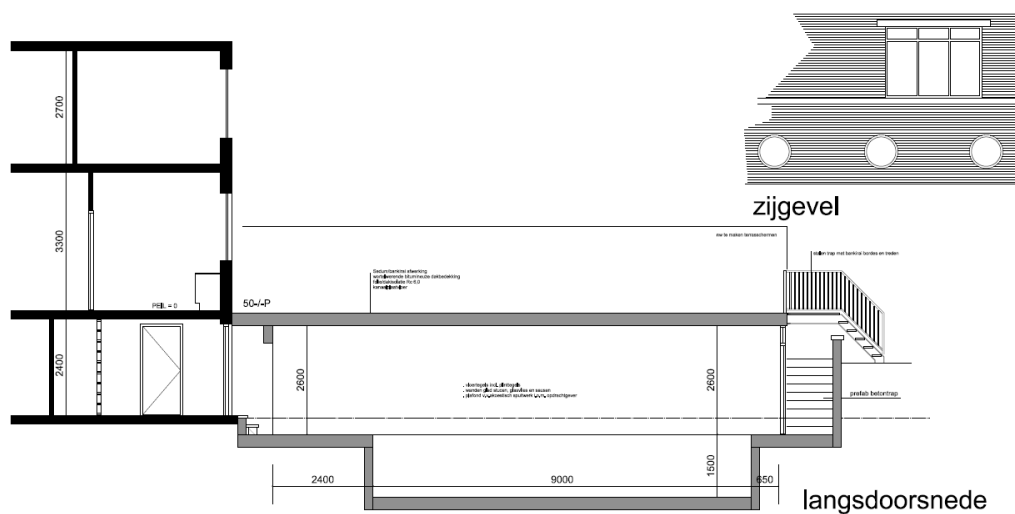
Het plangebied beslaat een oppervlak van circa 98 m² en is gelegen aan de Govert van Wijnkade 2 te Maassluis (afbeelding 1.2). Het betreft een enigszins taps toelopende tuin met aan de achterzijde een schuur en een vijver in het zuidelijke deel. De diepte van deze vijver is niet bekend, maar vermoed wordt dat deze een maximale diepte van 1,00 m heeft en schuin aflopende kanten.

Afbeelding 1.2: Huidige situatie binnen het plangebied. (Bron foto: opdrachtgever)

1.4 Toekomstige situatie plangebied

De huidige inrichting zal worden gewijzigd. In de zuidelijke helft van de tuin zal een souterrain worden gebouwd van 11,75 bij 6,2 m, met daarin een zwembad van 4 bij 9 meter (afbeelding 1.3). Het souterrain zal ongeveer 40 cm dieper komen te liggen dan het vloerniveau van het huidige woonhuis, en het zwembad zal 1,5 m diep worden.

Afbeelding 1.3: Toekomstige situatie binnen het plangebied. (Bron: opdrachtgever)

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Tijdens het bureauonderzoek is met behulp van bestaande bronnen een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Dit is gedaan door het raadplegen van voor de archeologie relevante (schriftelijke) bronnen. Voor het bureauonderzoek zijn met name gegevens over bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied verzameld. Dit is aangevuld met historisch en fysisch-geografisch onderzoek, waarbij informatie over vroeger grondgebruik is verkregen door de analyse van historische kaarten en tevens gegevens over de geologie, geomorfologie en bodem zijn bestudeerd.

2.2 Landschapsgenese

Voor het bepalen of, waar en uit welke periode archeologische resten kunnen worden verwacht, zijn de volgende bronnen met betrekking tot de landschapsgenese geraadpleegd:

- Geologische Kaart, schaal 1:50.000
- Geomorfologische Kaart 1:50.000 (Afbeelding 2.1)
- Digitaal hoogtemodel, Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) (Afbeelding 2.2)
- Bodemkaart 1:50.000 (Afbeelding 2.3)
- Relevante achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst)

Voor de geologische beschrijving is gebruik gemaakt van de Lithostratigrafische Indeling van de Ondiepe Ondergrond.⁴ Zie voor een overzicht van de geologische en archeologische perioden bijlage 1.

Geo(omorfo)logie en landschap

De Pleistocene ondergrond van Maassluis bevindt zich op een diepte van 18 tot 20 meter – NAP, en zal op vele plaatsen weggespoeld zijn door latere fluviatiele en mariene activiteit. De Holocene afzettingen in de omgeving van het plangebied bestaan allereerst uit het Laagpakket van Wormer (Formatie van Naaldwijk) tot ca. 4,5 m – NAP. Dit zijn oude mariene kleiafzettingen waarboven zich het Hollandveen Laagpakket bevindt. Dit heeft zich vermoedelijk ontwikkeld vanaf de late ijzertijd toen het klimaat vochtiger werd. Deze veenlaag is in de omgeving ca. 50 cm dik. Erboven bevinden zich opnieuw mariene afzettingen die tot het Laagpakket van Walcheren behoren.

In de omgeving van het plangebied is een tweetal geologische boringen uitgevoerd. Aan de voorkant van de huidige bebouwing op de Govert van Wijnkade is een boring gezet, waaruit blijkt dat sprake is van een 1,75 m dik ophogingspakket van fijn zand.⁵ Daaronder bevinden zich achtereenvolgens mariene klei, veen en dan weer klei, zoals hierboven besproken. Het Laagpakket van Wormer bereikt hier een diepte van ten minste 25 meter ten opzichte van het maaiveld, dat hier op 2,10 + NAP ligt.

Een andere boring die ca. 200 m ten westen van het plangebied werd gezet, toont een zeer vergelijkbare bodemopbouw.⁶ Het maaiveld bevindt zich op 3,0 m +NAP. Het pakket opgebrachte grond is hier echter nog

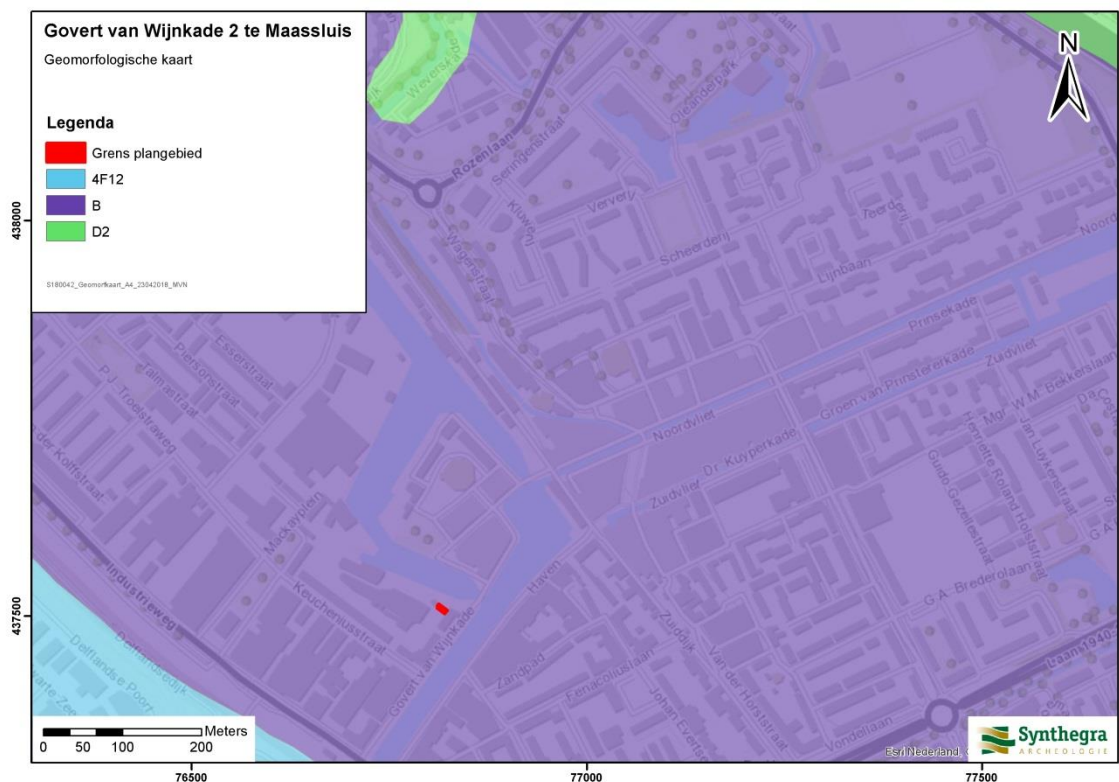
⁴ De Mulder *et al.* 2003 en via www.dinoloket.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond.

⁵ www.dinoloket.nl, boring B37D0619.

⁶ www.dinoloket.nl, boring B37B0622.

iets dikker (1,90 m) en bestaat uit klei. Dit doet de vraag rijzen, of het om dezelfde vorm van ophoging gaat. Volgens de BKK is de Kapelpolder in 1916 opgehoogd met specie uit de Vulcaanhaven, de haven van Maassluis en de Oudehaven te Vlaardingen.⁷ Dit zou de ophogingen ten zuidwesten en zuidoosten van het plangebied goed kunnen verklaren. Aangezien de nabije omgeving van het plangebied echter permanent bebouwd is geweest vanaf de 17^e eeuw, en destijds al op een verhoogde kade lijkt te hebben gelegen, is het in dit geval goed mogelijk dat de ophoging samenhangt met de verbreding van het Hellegat na de ontmanteling van de schans in de eerste helft van de 17^e eeuw (zie hoofdstuk 2.3). Deze dijkachtige verhoging ten opzichte van de polder is nog goed te zien op topografische kaarten uit het begin van de vorige eeuw (zie afbeelding 2.9).

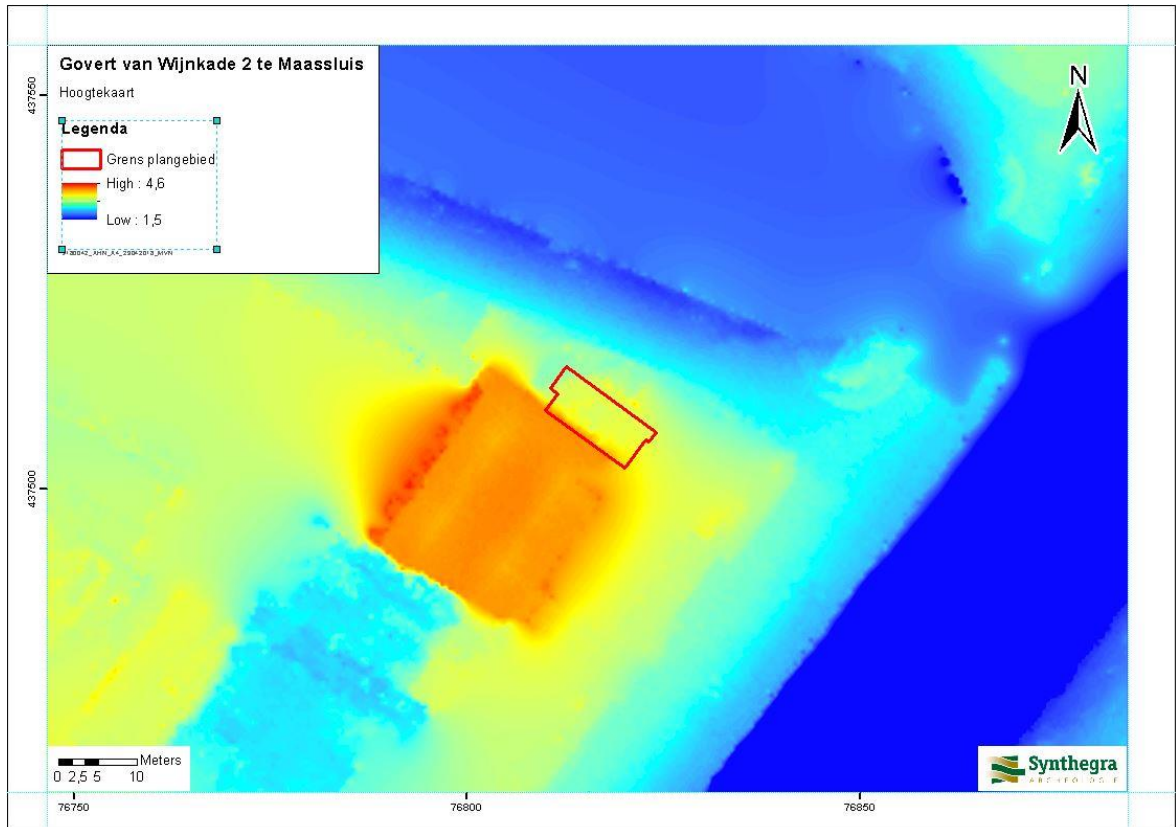
Op de geomorfologische kaart (afbeelding 2.1) is de omgeving van het plangebied niet gekarteerd omdat het binnen de bebouwde kom ligt. Op basis van de geomorfologie van de ruimere omgeving ligt het voor de hand om te denken dat het ook hier gaat om een vlakte van getij-afzettingen (M72) of één van de vele getij-inversieruggen daarbinnen (B71). Daarbij dient echter wel opgemerkt te worden dat zich ten noordwesten van het plangebied een vlakte van getij-riviermondafzettingen bevindt (M73), waarvan niet bekend is hoe ver deze afzettingen zich in Maassluis voortzetten.

Afbeelding 2.1: Ligging van het plangebied, rood omkaderd, op de Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000. (Bron: ArcGIS/PDOK).

⁷ www.bkk-bodem.nl

De hoogte van het maaiveld varieert van circa 2,5 tot 2,9 m +NAP (afbeelding 2.2).⁸ Dit is nog iets hoger dan bij bovengenoemde geologische boring langs de Govert van Wijnkade en bevestigt dat het ook hier om een opgehoogd terrein gaat.

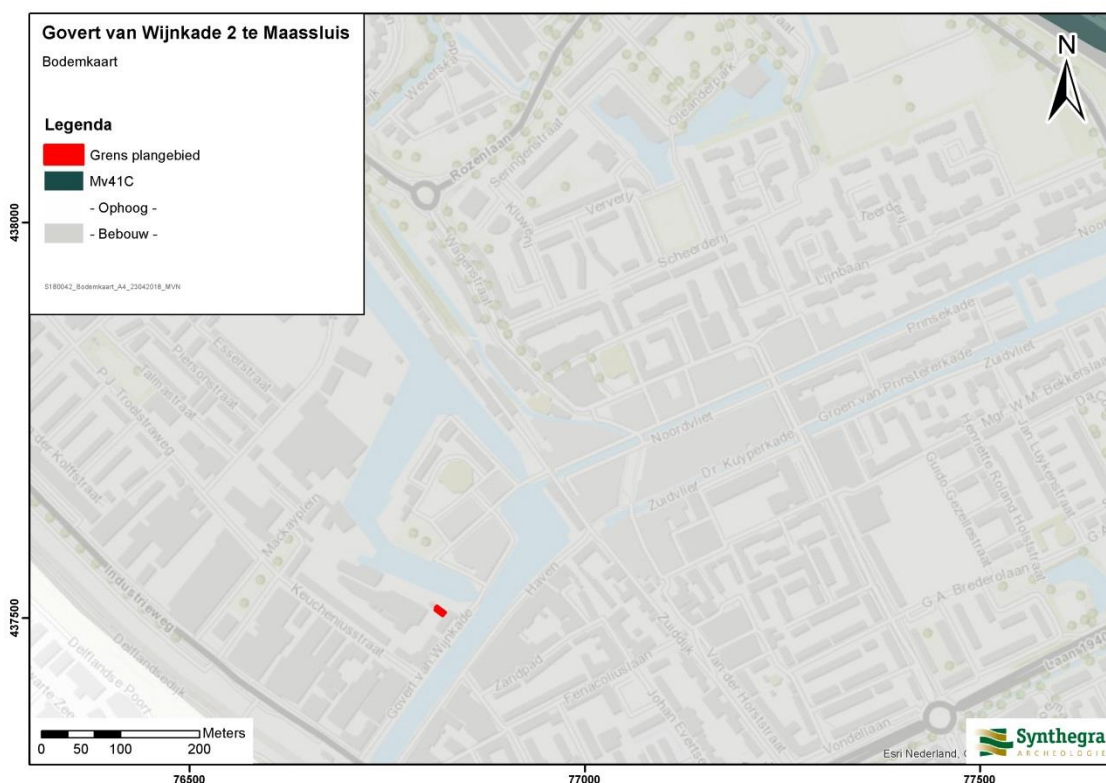

Afbeelding 2.2: Ligging van het plangebied, rood omkaderd, op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN), (Bron: www.ahn.nl).

Bodem

Ook op de bodemkaart is de omgeving van het plangebied ongekarteerd (afbeelding 2.3). Zowel ten zuidwesten als ten noordoosten van de bebouwde kom is sprake van knippige poldervaaggronden (gMn83C) maar het is ook niet uitgesloten dat het plangebied op een uitloper van kalkarme poldervaaggronden ligt (Mn86C) of juist in tochteerdgronden van klei (pMo80). Ten noorden van het plangebied bevindt zich een zone met kalkarme drechtvaaggronden (Mv41C).

⁸ Hoogteligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) in m NAP (Normaal Amsterdams Peil) geraadpleegd op www.ahn.nl

Afbeelding 2.3: Ligging van het plangebied, rood omkaderd, op de Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (Bron:ArcGIS/PDOK)..

2.3 Historische ontwikkeling

Voor de historische ontwikkeling is historisch kaartmateriaal en relevante achtergrondliteratuur geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Maassluis is vermoedelijk in de 13^e of 14^e eeuw ontstaan. Waarschijnlijk werd de dijk ten noorden van de Maas al eerder opgeworpen, na zware overstromingen in 1134 en 1163. Vervolgens werden voor de ontwatering van het achterland diverse sluizen in de dijk aangelegd, waaronder meerdere bij 'Maeslandersluis'. Vervolgens heeft de middeleeuwse nederzetting zich bij deze sluizen ontwikkeld. In 1332 is sprake van een veer naar Den Briel, waarbij Maassluis mogelijk als aanlegplaats heeft gediend, maar het is waarschijnlijk dat de bewoning zich vooral ten noorden van, en dus veilig achter de dijken, heeft bevonden. Op de oudste kaarten van het gebied lijkt de afstand tot de rivier veel korter dan de huidige, en het is dan ook goed mogelijk dat er sprake was van gestage landaanwas en aanslibbing na het opwerpen van de dijk.⁹

⁹ Bijvoorbeeld op 16^e-eeuwse kaarten van Jacob van Deventer en Christiaan sGrooten.

Afbeelding 2.4 Uitsnede van een ongedateerde kaart van Floris Balthazars (Bron: Nationaal Archief).

In de 16^e eeuw wordt besloten tot het opwerpen van een schans ten zuiden van de dijk, waarbij ook sprake was van een brede gracht rondom (afbeelding 2.4). Ten zuiden van deze gracht lijkt al sprake te zijn van een soort kade. Nog voordat de schans geheel voltooid was is deze al veroverd door de Spanjaarden, in 1573. Een jaar later zou Maeslandersluis ook nog geplunderd zijn door Spaanse troepen.¹⁰

Rond 1624 werd de schans geruimd om plaats te maken voor de Grote Kerk en werd het Schanseiland het Kerkeiland. Op de kaart van Floris van Sallem uit 1633 is de herinrichting van het terrein al deels te zien, al zou het nog zes jaar duren voordat de kerk voltooid was (afbeelding 2.5). Zijn zoon Pieter Florisz maakte bijna 30 jaar later een kaart van de omgeving, en hierop is te zien dat de grachten zijn aanzienlijk zijn verbreed en er een dam (de Kerkdam) in is gelegd (afbeelding 2.6). De kade langs het Hellegat, waar nu een drietal huizen is gebouwd, lijkt ook aanzienlijk te zijn verbreed. Een schilderij van Maassluis uit deze periode laat diverse schepen zien die op het land getrokken zijn ten zuiden van het Hellegat¹¹, en er kan weinig twijfel over bestaan dat de verbreding/ophoging van de kade samenhangt met het gebruik van deze zone als scheepswerf. De naam Hellegat/Hellinggat wijst bovendien op scheepshellingen.

Op een iets eerdere kaart van Pieter van Sallem is de bewoning ter hoogte van het plangebied met iets meer nauwkeurigheid weergegeven (zie afbeelding voorzijde). Helaas staat niet vermeld waar de letter E voor staat, maar de hooiberg naast het huis doet een deels agrarische functie vermoeden.

¹⁰ Visser et.al. 2012.

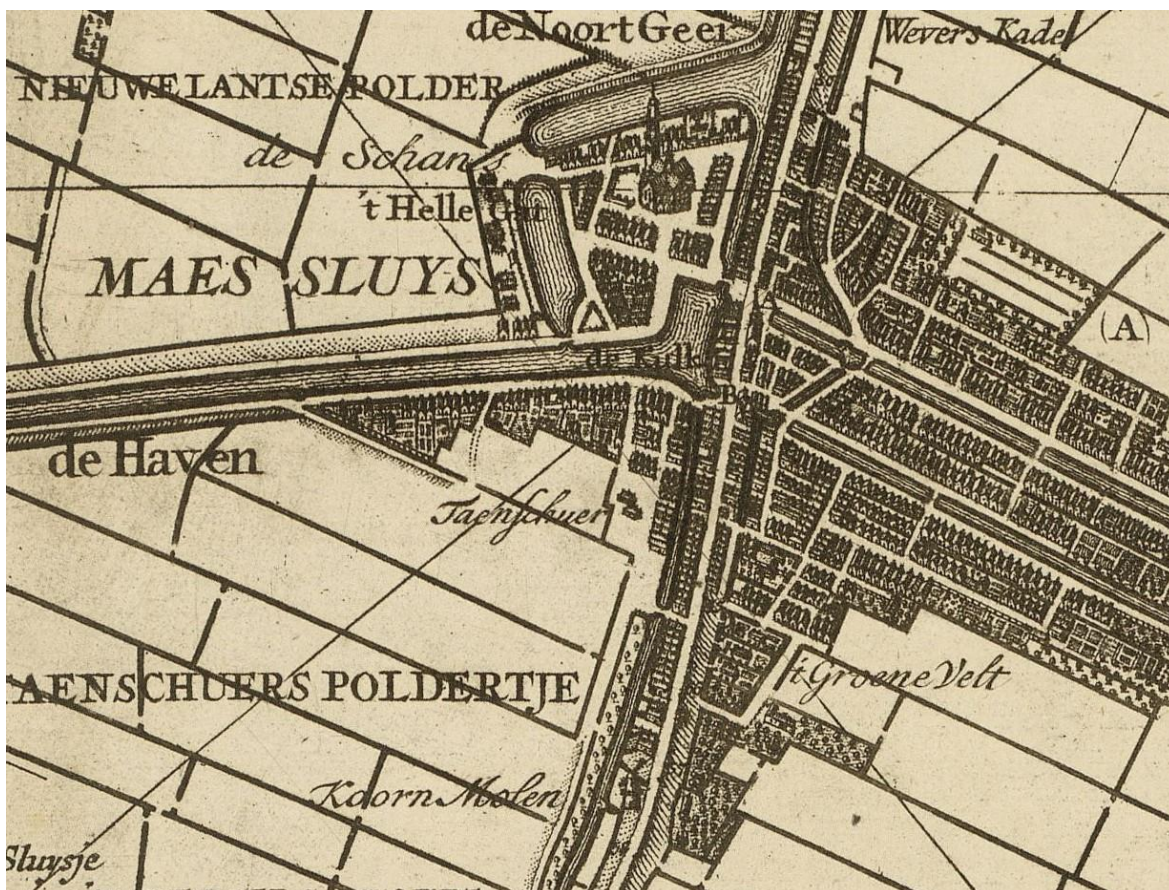
¹¹ Zie Joost van Geel, Gezicht op Maassluis 1666-1698, Rijksmuseum RP-P-OB-67.679.

Afbeelding 2.5 Uitsnede van een kaart van Floris Jacobsz. van der Sallem uit 1633 (Bron: Nationaal Archief).

Afbeelding 2.6 Uitsnede van een kaart van Pieter Florisz. van der Sallem uit 1661 (Bron: Nationaal Archief).

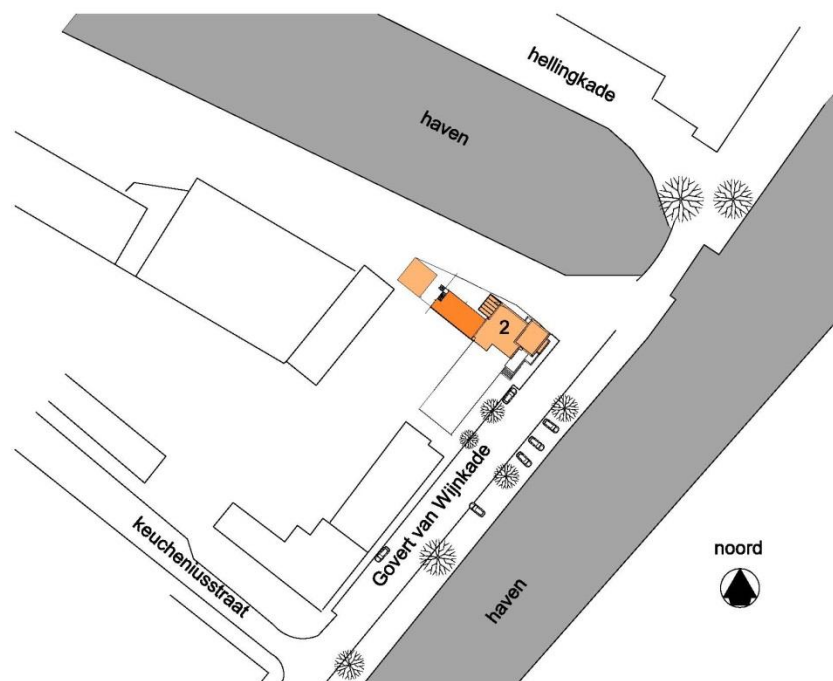

Afbeelding 2.7 Kaart van het hoogheemraadschap van Delfland (detail), gemeten door de landmeters Nicolaas en Joacobus Kruchius rond 1712 (Bron: Nationaal Archief).

Op de kaart van de gebroeders Kruchius (afbeelding 2.7) is te zien dat er nog een aantal huizen is bijgebouwd ten zuiden van het Hellegat, waarvan een viertal langs de tegenwoordige Govert van Wijnkade parallel aan de waterloop richting de Maas. Er lijkt echter meer sprake te zijn van bebouwing (inclusief erven) aan de overkant van het water in de Taenschuurspolder..

Het ligt voor de hand om aan te nemen dat deze langwerpige huizen dezelfde zijn als de pakhuizen die te zien zijn op het oudste kadastrale minuutplan van dit gebied (afbeelding 2.9) en wellicht ook nog op foto's uit de eerste helft van de vorige eeuw (afbeelding 2.11 en 2.12).¹² Al aan het begin van de 19^e eeuw – en mogelijk al veel eerder – was het gebied met zekerheid in gebruik als scheepswerf. Volgens de bijbehorende OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) waren de panden 95, 96 en 97 pakhuizen, waarbij de laatste twee eigendom waren van een reder uit Maassluis. Ook pand 92 betreft een pakhuis, ditmaal van het Hoogheemraadschap van 'de Geintresseerden der Haringvisserij'. Pand 93 betreft huis en erf van de scheepstimmerman Ewout van der Hoog, die ook eigenaar is van de scheepstimmerwerf nr. 98 en pakhuis nr. 95. Pand 94 is het huis van schipper Jan van Beelen. Het plangebied bevindt zich hier nog op het terrein van de scheepswerf van Ewout van der Hoog.

¹² Gemeente Maassluis, sectie A, blad 01. Kadastrale Minuutplannen zijn ten behoeve van de belastingheffing vervaardigde kaarten. De opnames zijn gestart in 1811, ten tijde van Frans bestuur en gecontinueerd tot 1832 (vanaf 1815 onder Nederlands bewind). Het zijn grondbeschrijvingen van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen, perceelnummers en gebouwen.

Afbeelding 2.8: Ligging van het plangebied, donker oranje gemarkeerd, het geplande zwembad, ten opzichte van het water en de huidige bebouwing (Bron: opdrachtgever).

Afbeelding 2.9: Ligging van het plangebied, rood omkaderd, op het kadastrale minuutplan uit het begin van de 19e eeuw. (Bron: <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>).

Op latere kadastrale kaarten lijkt een deel van deze groep gebouwen te zijn samengevoegd (althans op de kaarten) tot één groot L-vormig gebouw met een klein vierkant gebouw ten noordoosten ervan (afbeelding 2.10). Vanaf ca. 1940 worden zij niet meer afgebeeld, maar op een luchtfoto uit 1946 is de witte villa nog zichtbaar.

Afbeelding 2.10: Ligging van het plangebied, rood omkaderd, op de topografische kaart uit 1900 (Bron: ArcGIS)

Afbeelding 2.11: De scheepswerf en de Witte Villa op een ongedateerde luchtfoto (Bron: Nationaal Archief)

Afbeelding 2.12: De pakhuizen en de Witte Villa op een ongedateerde foto (Bron: Nationaal Archief)

Van de panden die hier in de eerste helft van de 20^e eeuw stonden bestaan nog wel een paar foto's. Op een ongedateerde luchtfoto zijn de pakhuizen nog duidelijk herkenbaar, alsmede het terrein van de scheepswerf (afbeelding 2.11). De toegang hiernaartoe loopt om het achtererf van de grote witte villa heen. De bouwstijl van de pakhuizen doet vermoeden dat zij (veel) ouder zijn dan de villa, en mogelijk zelfs al te zien zijn op de kaart van de gebroeders Kruchius (vergelijk afbeelding 2.7 en 2.11).¹³

Het huidige woonhuis en het aangrenzende kantoor werden volgens de gevelsteen in 1954 gebouwd, en zijn uitgeroepen tot gemeentelijk monument. Zij vormen een onderdeel van Scheepswerf De Haas (HDM) die ten westen van het pand ligt.

Bekende bodemverstoring

Binnen het plangebied zijn voor zover bekend geen grondroeringen veroorzaakt door saneringen van munitie, bodemverontreinigingen of ondergrondse olietanks, benzinepompijnstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan.¹⁴

2.4 Archeologische waarden in en rondom het plangebied

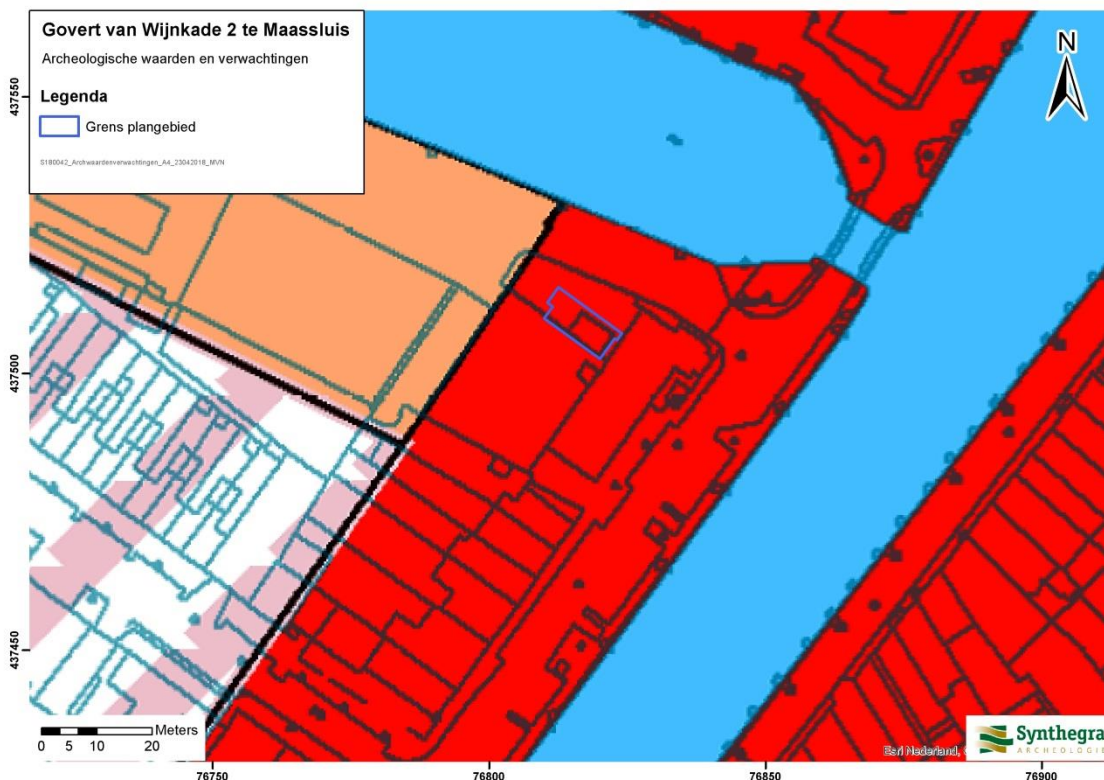
In deze paragraaf wordt gekeken of binnen en rond het plangebied archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische waarden bekend zijn. Hiervoor is het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS III) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd en in aanvulling daarop de archeologische verwachtings- en beleidskaart van de gemeente Maassluis.¹⁵

¹³ Zie Visser et.al. 2015 voor meer luchtfoto's waarop het plangebied te zien is.

¹⁴ www.bodemloket.nl, <http://www.explosievenopsporing.nl/veo-bommenkaart/>

¹⁵ Er is contact opgenomen met de Historische Vereniging Maassluis om te achterhalen of er ooit archeologische vondsten zijn aangetroffen binnen het plangebied, maar zij hebben nog niet gereageerd.

Voor het plangebied geldt op basis van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Maassluis een hoge archeologische waarde (Afbeelding 2.13). Dit houdt in dat bij een oppervlakte van meer dan 40 m² en een grotere diepte dan 40 cm archeologisch vooronderzoek dient plaats te vinden om de waarde van het terrein te bepalen.

Afbeelding 2.13: Het plangebied, rode kader, geprojecteerd op de Archeologische Waarden- en Verwachtingskaart van de gemeente Maassluis (Bron: gemeente Maassluis).

2.4.1 Monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen in (de nabijheid van) het plangebied

Er bevinden in (de nabijheid van) het plangebied, binnen een straal van 200 m, in ARCHIS III geen archeologische monumenten, maar wel zijn enkele waarnemingen en/of onderzoeksmeldingen bekend.

Op het Schans/Kerkeiland werd in de walkant tegenover scheepswerf de Haas een pijp (keramiek) gevonden (Archis 2 waarneming 409778). Aan de zuidkant van het kerkplein werden in 1983 proefsleuven gegraven, maar de resultaten hiervan werden helaas niet gepubliceerd. Volgens de heer Defilet was de belangrijkste bevinding dat de zuidelijke omwalling van de Schans zich noordelijk van de Breugsomlop bevindt (Archis 2 waarneming 409780). Nabij de Marnixkade werd een pand uit 1620 onderzocht, en een deel van de kelder hieronder (Archis 2 waarneming 409776). Een groter vooronderzoek naar een oude scheepswerf op de voormalige schans vond in 2015 plaats; de conclusie was echter dat het terrein hier vermoedelijk zodanig verstoord is dat eventuele archeologische resten in slechte staat zullen verkeren (Archis 3 onderzoeksmelding 3974569100).

Binnen de Kapelpolder, direct ten zuidoosten van het plangebied, heeft slechts één bureauonderzoek plaatsgevonden (Archis 3 onderzoeksmelding 2684408100). Hoewel in 2015 geadviseerd werd om de werkzaamheden binnen delen van dit gebied, waar nieuwe riolering zou worden aangelegd, archeologisch te

begeleiden, is niet duidelijk of dit inmiddels is gebeurd. Aan de overkant van de Haven bij het Zandpad vond wel een archeologische begeleiding plaats (Archis 3 onderzoeksmelding 2052883100). Hieruit bleek dat ook hier een flink pakket grond was opgebracht van 1,70 tot 2,05 m dik. Verder was sprake van oeverwal- of geulnabije afzettingen van een kreekstelsel.

2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van bovenstaand bureauonderzoek is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. De essentie hiervan is weergegeven in tabel 1.

De archeologische verwachting voor de vroegste periodes is laag, aangezien eventuele resten uit het paleolithicum en mesolithicum zich op grote diepte bevinden, en mogelijk deels zijn weggespoeld. Archeologische resten tot de late ijzertijd zijn vermoedelijk alleen te verwachten onder het Hollandveen, dat zich hier op een diepte van 7 m onder het maaiveld bevindt. Eventuele Romeinse en vroegmiddeleeuwse resten kunnen zich vanaf een diepte van ca. 1,75 m -Mv bevinden in de vermoedelijk onverstoorde bodem, maar aangezien deze diepte slechts in een klein deel van het plangebied bereikt zal worden, wordt de trefkans laag ingeschat.

De middeleeuwse nederzetting Maassluis heeft zich ten noorden van de dijk en eerste sluis ontwikkeld, maar bewoning en/of ontginningen langs de toenmalige waterweg kunnen niet worden uitgesloten. Vanaf halverwege de 17^e eeuw is met zekerheid sprake van bebouwing in of grenzend aan het plangebied, en de archeologische verwachting is dan ook hoog voor de nieuwe tijd. Deze resten bevinden zich onder het maaiveld in het vermoedelijk 17^e-eeuwse ophogingspakket.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum - mesolithicum	laag	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	Ten minste 25 m -Mv
neolithicum – vroege middeleeuwen	laag	Bewoningssporen: woonhuizen, bijgebouwen, beer- en waterputten, cultuurlaag etc. Mobilia: fragmenten keramiek, glas, metaal, natuursteen, bouwmaterialen	Vanaf late ijzertijd: van ca. 7 m tot 1,75 m -Mv
late middeleeuwen - nieuwe tijd	hoog		vanaf maaiveld tot 1,75 m -Mv

Tabel 1: Gespecificeerde archeologische verwachting.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Inleiding

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Voor het plangebied geldt een hoge verwachting voor nederzettingsresten uit de nieuwe tijd.

3.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat is de opbouw van de ondergrond en het verwachte bodemtype?*
De ondergrond bestaat voornamelijk uit mariene afzettingen van de Formatie van Naaldwijk (Laagpakket van Wormer en laagpakket van Walcheren) met een 50 cm dikke laag Hollandveen ertussen. Tot ca. 1,75 – Mv is sprake van een ophogingspakket van zand, dat vermoedelijk in de 17^e eeuw is opgebracht bij de herinrichting van het gebied als scheepswerf en de verbreding van het Hellegat.
- *Worden archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied verwacht?*
Vanaf de 17^e eeuw is sprake van bebouwing in of nabij het plangebied, waarbij in eerste instantie sprake lijkt te zijn van een (deels) agrarische functie. In de 18^e eeuw is sprake van enkele pakhuizen ten oosten van de huidige bebouwing. In de periode 1811-1832 maakt het plangebied deel uit van de scheepswerf van Ewoud van der Hoog.
- *Wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
In het gebied zijn vermoedelijk archeologische resten aanwezig vanaf de 17^e eeuw. In eerste instantie zal het vooral gaan om bebouwing met een (deels) agrarische functie, en hiermee samenhangende bewoningssporen als water- en beerputten. Er zijn echter ook aanwijzingen voor een vroeg gebruik van het westelijke deel van het gebied als scheepswerf.
- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?*
Aangezien de archeologische resten zich in principe direct onder het maaiveld kunnen bevinden, zal de aanleg van een bouwput voor het souterrain deze in gevaar brengen. De maximale diepte van de huidige vijver is niet bekend, maar deze zal het archeologisch relevante niveau maar ten dele hebben verstoord.

3.3 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het onderzoek wordt voor de voorgenomen herinrichting van het plangebied nader onderzoek in de vorm van een archeologische begeleiding geadviseerd. Een verkennend/karterend booronderzoek is niet toereikend om bv. muurresten, water- en beerputten te lokaliseren.

Een archeologische begeleiding dient plaats te vinden op basis van een vooraf door de gemeente (het bevoegde gezag) goedgekeurd Programma van Eisen (PvE).

Zowel het PvE als de Archeologische Begeleiding (AB) dienen opgesteld en uitgevoerd te worden door een gecertificeerd archeologisch bedrijf conform KNA BRL 4000.

Met nadruk willen wij de opdrachtgever erop wijzen dat dit advies betekent dat er in dit stadium van het proces geen bodemversturende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De

resultaten van dit onderzoek dienen eerst te worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Maassluis, die vervolgens een besluit neemt.

Er is geprobeerd een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden. De aanwezigheid van archeologische sporen of resten in het plangebied kan nooit volledig worden uitgesloten. Synthegra B.V. wil de opdrachtgever er daarom op wijzen dat, indien tijdens de werkzaamheden een (mogelijke) archeologische vondst wordt gedaan dan geldt de wettelijke meldingsplicht, zoals omschreven in artikel 5.10 van de Erfgoedwet bij de minister. Uit praktisch oogpunt kan een dergelijke toevalsvondst bij de gemeente worden gemeld.

Bronnen

Literatuur

Bakker, H. de en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land*. Van Gorcum, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: *NEN 5104 Geotechniek - Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2016: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.0*. SIKB, Gouda.

Visser, C.A, R. Schrijvers, B. Brugman, M.K. Boonstra, P. Deunhouwer en W.A.M. Hessing 2012, *Archeologische beleidskaart gemeente Maassluis. Toelichting op de totstandkoming van de kaart en de koppeling met de ruimtelijke ordening (planregels)*, Vestigia rapport V682, Amersfoort.

Visser, C.A, R. Schrijvers en R.M. van Heeringen 2015, *Actualisatie archeologische beleidskaart van de gemeente Maassluis 2014*, Vestigia rapport V1228, Amersfoort.

Internet (geraadpleegd april 2018)

<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/>

www.ahn.nl

www.bodemloket.nl

www.dinoloket.nl

www.topotijdreis.nl

www.pdokviewer.nl

**Bijlage 1: Overzicht van relevante geologische en archeologische
 tijdvakken**

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie					MIS	Lithostratigrafie					
	Kwartair	Laat	Holoceen					1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviatiel)		Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden
11.755			Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)		2	Formatie van Kreftenheye					
12.745				Allerød (warm)								
13.675				Vroege Dryas (koud)								
14.025				Bølling (warm)								
15.700				Laat-Pleniglaciaal								
29.000			Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal		3			Formatie van Drente			
50.000				Vroeg-Pleniglaciaal		4						
75.000				Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)		5a						
					5b							
				5c								
				5d								
115.000		Eemien (warme periode)			5e	Eem Formatie						
130.000						Formatie van Drente						
		Midden	Midden	Saalien (ijstijd)		6	Formatie van Urk					
370.000				Holsteinien (warme periode)								
410.000				Elsterien (ijstijd)								
475.000				Cromerien (warme periode)								
850.000				Pre-Cromerien								
2.600.000		Vroeg	Vroeg						Formatie van Sterksel			

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden			
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd			
-1500				Vb1		Middeleeuwen			
-450				Va		Romeinse tijd			
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd			
-12				IVa		Bronstijd			
-800	815					Neolithicum			
-2000	2650	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Mesolithicum					
3755	5000								
-4900									
-5300		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es				
7020	8000								
-8240	9000								
-8800		Vroeg	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend				
11.755	10.150								
12.745	10.800								
13.675	11.800	Laat-Pleistoceen	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum		
14.025	12.000			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen			
15.700	13.000			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap			
-35.000				Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen			
75.000		Midden-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum		
115.000						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap
130.000									Eemien (warme periode)
-300.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)				Vroeg-Paleolithicum		

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).